

Moderne ruilhandel

(1) Begin 2010 besloot de Nijmegenaar Juul Martin dat hij een huis ging bouwen. Zonder geld. Gewoon om te kijken of dat zou lukken. Een bevriende architect maakte gratis een ontwerp. Een wethouder zag wat in het experiment en stelde een stuk grond ter beschikking. De plaatselijke krant interviewde Martin, en dat leverde meer dan zeventig reacties op van mensen die mee wilden bouwen. “Ik zette een verlanglijst online van alles wat ik nodig had. En mensen kwamen spontaan spullen brengen die ze niet meer nodig hadden”, vertelt Martin.

(2) Het zogenaamde Huis van Overvloed kwam van de grond dankzij een groep enthousiastelingen en kostte uiteindelijk negenhonderd euro. Het moest een werk- en ontmoetingsplek worden voor duurzame ondernemers, maar vlak voor de opening brandde het af. Dat was een klap, maar Martin was niet verslagen. “Het was gelukt voor heel weinig geld een huis te bouwen, en daar ging het om. Ik had het bewijs geleverd dat je geen geld nodig hebt om iets voor elkaar te krijgen.” Sindsdien is Martin een fervent pleitbezorger van wat we tegenwoordig kennen als de ‘deeleconomie’.

(3) De deeleconomie viert hoogtij. Steeds meer mensen maken, net als Juul Martin, gebruik van onbenutte spullen of diensten die anderen ter beschikking stellen. Vaak betalen ze er een bescheiden bedrag voor, soms stellen ze er een wederdienst tegenover. Er zijn de afgelopen tijd onnoemelijk veel deelinitiatieven op-

gedoken, en ze blijven als paddenstoelen uit de grond schieten. Een van de eerste was Couchsurfing, een site waar je gratis overnachtingsplekken kunt vinden bij mensen thuis. Inmiddels heeft Couchsurfing meer dan negen miljoen leden in 120.000 steden over de hele wereld. Andere, enorm succesvolle deelplatforms zijn Airbnb, waar je logeeraadressen over de hele wereld kunt vinden en SnappCar, waar je goedkoop een auto van een particulier kunt huren. Populair zijn ook Peerby, voor het lenen van spullen bij mensen in je wijk, en Thuisafgehaald, voor een zelfgekookte maaltijd, af te halen bij iemand in je buurt.

(4) “Ik denk echt dat de deeleconomie de toekomst heeft”, zegt GroenLinks-Kamerlid Liesbeth van Tongeren. Zij vindt dat de overheid de deeleconomie moet stimuleren en schreef daar onlangs een notitie over. “Lange tijd was het de trend dat bedrijven steeds groter werden. Daar hebben mensen genoeg van. Mensen gaan tegenwoordig aan de slag met crowdfunding¹⁾ in plaats van met ING, met Thuisafgehaald in plaats van met Unilever en met Airbnb in plaats van met het Hilton Hotel. Dankzij de deeleconomie kunnen we efficiënter omgaan met goederen. En het past ook in het ideaal van de participatiemaatschappij die de overheid voorstaat”, zegt ze.

(5) Van Tongeren vond gehoor bij minister Henk Kamp van Economische Zaken, die een onderzoek laat doen naar de effecten van de deeleconomie op de arbeidsmarkt. “Want

85 als het echt groot wordt”, stelt Van
Tongeren, “kan dat negatieve gevol-
gen hebben voor de werkgelegen-
heid. Als iedereen via Peerby elkaars
90 boor, hogedrukspuit en steengrill
gaat lenen, dan zakt de verkoop van
die spullen in. Als de deeleconomie
echt aanslaat, krijgen we een lager
bruto nationaal product. Dan moeten
we kijken naar een andere definitie
95 van welvaart.”

(6) Dat zulke initiatieven concurrentie
kunnen gaan vormen voor bestaande
bedrijven, is de laatste tijd duidelijk
geworden. Airbnb heeft alleen in
100 Amsterdam al zo’n 5000 adressen,
Couchsurfing zelfs ruim 13.000. Dat
betekent vooral voor goedkope hotels
fikse concurrentie. Om die reden is
Airbnb in New York verboden, maar
105 die kant lijkt het hier niet op te gaan.
“In bepaalde markten gaan inderdaad
klappen vallen”, zegt Pieter van de
Glind. Hij is medeoprichter van
ShareNL, het Nederlandse kennis-
110 platform voor de deeleconomie. Voor
zijn studie duurzame ontwikkeling
deed hij onderzoek naar de bereid-
heid van mensen om mee te doen
aan de deeleconomie. “En daaruit
115 bleek dat heel veel mensen graag
willen delen.” Voor zijn onderzoek
ondervroeg hij 1330 inwoners van
Amsterdam, en 84 procent van hen
wilde aan minstens één deelinitiatief
120 meedoen. Hun motieven liepen uit-
een. Sommige respondenten was het
om het financiële voordeel te doen,
andere ging het om duurzaamheid,
en weer andere vonden juist het
125 contact met andere mensen leuk.
Van de Glind: “De bereidheid om te
delen is heel groot, maar uit mijn on-
derzoek bleek ook dat de websites
die dat mogelijk maken, nog niet erg
130 bekend zijn. Mijn conclusie is: dit
gaat flink groeien.”

(7) Volgens Van de Glind speelt
internet een cruciale rol bij de deel-
economie en is de crisis een van de
135 drijvende krachten. “Eigenlijk is delen
al zo oud als de weg naar Rome,
maar vroeger deelde je alleen met je
vrienden, je familie en je burens.
Dankzij internet kan het nu op een
140 schaal die voorheen ondenkbaar
was. Delen blijkt gewoon een effi-
ciëntere en goedkopere manier om
aan de dingen te komen die je nodig
hebt, dan kopen. Het is ook een veel
145 efficiëntere manier van ondernemen.
Een ouderwets autoverhuurbedrijf
heeft een pand nodig, personeel en
een wagenpark. Een onderneming
als SnappCar kan het af met één
150 kantoortje, waar een paar medewer-
kers ervoor zorgen dat de website
goed functioneert. Ik denk dat we
met z’n allen naar een andere men-
taliteit gaan.”

(8) Moeten we dat wel willen? Wat
gebeurt er met de werkgelegenheid
als we geen auto’s en boormachines
meer gaan kopen maar gaan delen?
“We hebben dat al eens eerder mee-
160 gemaakt. Dat was met de entree van
de stoommachine”, zegt Van de
Glind. “Toen verdween er ook allerlei
werkgelegenheid. Uiteindelijk leidde
die entree tot economische groei. Het
165 geld dat mensen niet uitgeven aan
auto’s of boormachines geven ze aan
andere dingen uit. Ik denk inderdaad
dat over tien, twintig jaar de helft van
de beroepen die we nu kennen, niet
meer bestaat. Er zijn dan minder ba-
170 nen, maar de drempel tot onderne-
merschap is verlaagd. Ondernemen
via instituten, zoals tot nu toe
gebeurde, verliest zijn bestaansrecht.
175 En we staan nog maar aan het begin
van de nieuwe ontwikkelingen.”

(9) Niet iedereen is echter enthousiast. De Zuid-Koreaanse filosoof

Byung-Chul Han, die in Berlijn woont,
180 noemde onlangs de deeleconomie
een voorbeeld van 'de extreme vorm
die het kapitalisme heeft aangeno-
men'. In een interview met *Vrij*
Nederland haalde hij het Duitse initia-
185 tief Wundercar aan, een online
carpoolcentrale voor ritjes binnen de
stad. Betalen is niet verplicht, maar
als je tevreden bent over de
chauffeur, kun je die een fooi geven
190 en een goede beoordeling op de
website. "Wundercar laat zich erop
voorstaan dat het de gemeenschaps-
zin vergroot en dat tijdens de ritjes
nieuwe vriendschappen ontstaan,
195 maar in werkelijkheid gaat het hier
om geld verdienen en goede beoor-
delingen krijgen, zodat je de vol-
gende keer in je vrije tijd onder het
mom van gemeenschapszin weer wat
200 extra zakcenten kunt opstrijken. Zo
zijn deugden als vriendelijkheid en
gastvrijheid volledig geëconomi-
seerd."

(10) Die kritiek is deels terecht, vindt
205 Koen Frenken, hoogleraar innovatie-
studies aan de Universiteit Utrecht.
"Als je kijkt naar een bedrijf als
Airbnb, dan is dat een heel commer-
cieel, kapitalistisch bedrijf, ook omdat
210 zijn werknemers vrij weinig verdie-
nen. Maar er zijn ook initiatieven
waarvoor die kritiek niet geldt." Het
probleem is volgens hem dat 'de
deeleconomie' een containerbegrip is
215 geworden waaronder ook initiatieven
zijn gaan vallen die niets met delen
te maken hebben. "Echt delen is el-
kaar gebruik laten maken van onbe-
nutte goederen."

(11) Frenken verwacht dat het delen
220 van auto's en appartementen en mo-
gelijk ook van kleding in de toekomst
heel gewoon wordt. "Vanuit milieu-
oogpunt is het pure winst. De vraag
225 is alleen: gaan mensen het onderling

doen, of gaan bedrijven bemiddelen?
Die bedrijven kunnen via hun web-
sites allerlei informatie over klanten
vergaren, en die informatie is ont-
230 zettend veel waard. Die auto's en
appartementen waarvan jij gebruik-
maakt, gaan sensoren krijgen, zodat
het bedrijf weet waar je bent en wat
je doet. Met die informatie kunnen
235 andere partijen jou weer diensten en
reclame aanbieden. Daar valt veel
geld mee te verdienen, en daarom
kan dit heel groot worden. Maar
mensen krijgen zo wel steeds minder
240 privacy, dat is het nadeel. En wie ge-
bruikt straks al die data? Wat als
verzekeringsbedrijven met die kennis
aan de slag gaan?"

(12) Hij maakt zich ook zorgen over
245 wat er gaat gebeuren als grote deel-
platforms, zoals Airbnb, het monopo-
lie krijgen. "Iedereen wil zijn goede-
ren of diensten aanbieden via het
grootste platform, dus je loopt het
250 risico op monopolievorming. Maar
willen we wel dat al die persoonlijke
gegevens terecht komen bij giganti-
sche internetbedrijven? Over de
macht van dat soort bedrijven moe-
255 ten we als samenleving goed naden-
ken."

(13) Een andere zorg voor Frenken is
het systeem van reviews waarmee
veel deelinitiatieven werken. Als een
260 gebruiker een goede beoordeling van
jouw appartement op Airbnb plaatst,
levert je dat nieuwe klanten op. Maar
een slechte review kan verhuur be-
moeilijken. "Beoordelingen kunnen
265 ook vals zijn, gecoördineerd door de-
gene die het appartement aanbiedt.
Er zijn allerlei beperkingen en oneer-
lijkheden aan dat reviewen. En is een
cultuur waarin iedereen elkaar be-
270 oordeelt wel zo wenselijk? Kun je
dan nog wel gewoon een slechte dag
hebben zonder dat dat meteen in een

vernietigende beoordeling resulteert?
In ons oude stelsel waren de risico's
275 anoniem en werden ze opgevangen
door de sociale zekerheid. Maar
mensen hebben genoeg van
anonimiteit. Ze willen elkaars ge-
reedschap gebruiken en elkaars kle-
280 ding lenen.”

(14) En Juul Martin, de man die voor
negenhonderd euro een huis bouw-
de? Die is inmiddels alweer bezig
met een ander project. Onlangs
285 opende hij in Nijmegen de deelwin-
kel. In die winkel kun je geen spullen
kopen, maar je kunt er leren hoe je
alles kunt vinden wat je nodig hebt
zonder het te kopen. Hij is onveran-
290 derd enthousiast over de deeleco-

nomie. “De toekomst is dat deelinitia-
tieven gaan behoren tot de stan-
daardkeuzemogelijkheden. De deel-
economie zal ons behoud kunnen
295 zijn als het gaat om grondstoffen en
energie. Het is een belangrijke op-
lossing voor de problemen die ont-
staan wanneer bij mensen in de op-
komende economieën de behoefte
aan spullen groeit. Tweeëneenhalf
300 miljard Aziaten kunnen nu eenmaal
niet allemaal een auto bezitten. En
misschien is het ook wel een oplos-
sing voor de toenemende eenzaam-
305 heid. Door de deeleconomie krijgen
we weer verbinding met onze bure-
n. En wie weet: misschien gaan we wel
meer voor elkaar openstaan.”

naar: Renate van der Zee

uit: HP de Tijd 2014/2015 nr. 12/01

Renate van der Zee is journalist en schrijver.

noot 1 crowdfunding: een manier van financieren waarbij veel investeerders een klein bedrag
investeren in een project waarbij zij zich betrokken voelen

Tekst 1 Moderne ruilhandel

De titel van tekst 1 luidt 'Moderne ruilhandel'.

- 1p 1 Citeer de twee opeenvolgende zinnen uit de alinea's 1 tot en met 4 van tekst 1 waaruit het best blijkt wat deze ruilhandel inhoudt.

Tekst 1 kan na de inleiding worden onderverdeeld in vijf opeenvolgende delen die van de volgende kopjes kunnen worden voorzien:

Deel 1: Bloei van de deeleconomie

Deel 2: Reactie van de politiek op de deeleconomie

Deel 3: Nieuwe kansen voor de deeleconomie

Deel 4: De keerzijde van de deeleconomie

Deel 5: Geloof in de toekomst

- 1p 2 Bij welke alinea begint deel 3?

- 1p 3 Bij welke alinea begint deel 4?

- 1p 4 Wat wil het Tweede Kamerlid Van Tongeren met het voorbeeld van Peerby duidelijk maken?

Zij wil duidelijk maken dat

- A deelinitiatieven misschien wel efficiënt zijn als het om gebruiksvoorwerpen gaat, maar niet geschikt zijn als het om diensten gaat.
- B de politiek de trends op het gebied van deelinitiatieven van een afstand volgt en passend zal reageren op de ontwikkelingen.
- C de toename van deelinitiatieven momenteel sneller gaat dan de economie kan bijhouden waardoor de welvaart in Nederland zal afnemen.
- D er grote gevolgen voor de economie kunnen zijn als consumenten minder aankopen doen doordat ze meer met elkaar gaan delen.

In tekst 1 komen positieve kanten van de deeleconomie aan bod.

Deze kunnen in onderstaand schema worden samengevat.

- 5p 5 Vul onderstaand schema aan.

Noteer steeds het nummer en het bijbehorende antwoord.

positieve kanten	
Liesbeth van Tongeren	1
	2
deelnemers aan het onderzoek in Amsterdam	3
	4
	5

“Want als het echt groot wordt’, (...) ‘kan dat negatieve gevolgen hebben voor de werkgelegenheid.” (regels 84-88)

Uit tekst 1 blijkt dat Van de Glind het niet eens is met deze redenering.

- 1p 6 Citeer een zin uit alinea 8 die uitlegt waarom de gevolgen voor de werkgelegenheid volgens Van de Glind mee zullen vallen.

In alinea 8 betoogt Van de Glind dat we door de komst van de deeleconomie geen economische krimp hoeven te verwachten.

- 1p 7 Welk argumentatieschema gebruikt Van de Glind vooral om dit standpunt te onderbouwen?

Hij gebruikt vooral een argumentatieschema op basis van

- A autoriteit.
- B oorzaak en gevolg.
- C vergelijking.
- D voor- en nadelen.

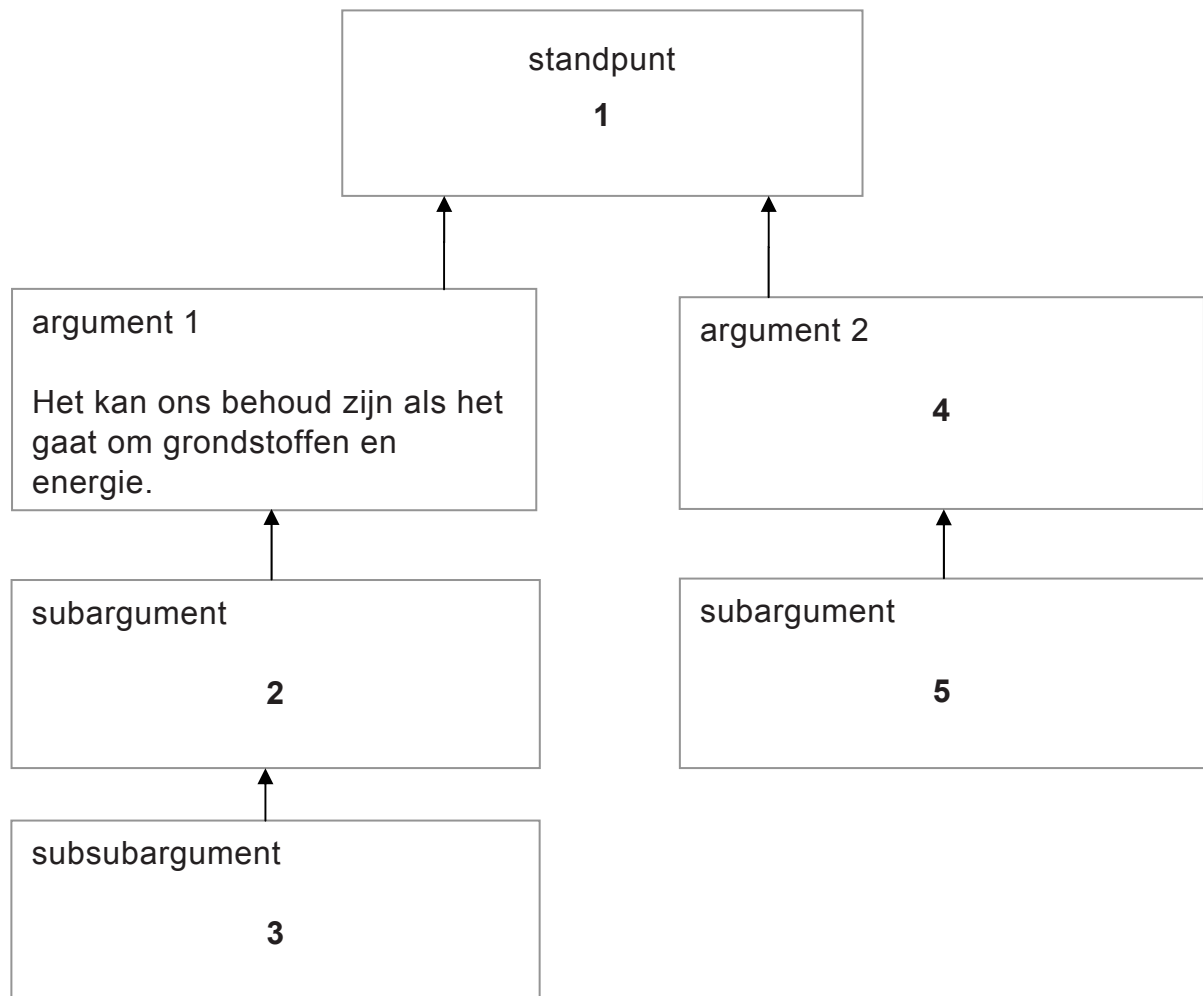
- 4p 8 Noteer vier verschillende belangrijke bezwaren tegen de deeleconomie uit tekst 1 van de critici van die deeleconomie.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

Juul Martin is in alinea 14 van tekst 1 “onveranderd enthousiast over de deeleconomie”. (regels 289-291)

5p 9 Vat Martins redenering uit alinea 14 samen door onderstaand schema aan te vullen.

Noteer steeds de nummers en de bijbehorende antwoorden.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

1p 10 Wat is het belangrijkste doel van tekst 1?

In de tekst wordt de lezer vooral

- A enthousiast gemaakt over de kansen van de deeleconomie.
- B overtuigd van de positieve kanten van de deeleconomie.
- C geïnformeerd over de voor- en nadelen van de deeleconomie.
- D gewaarschuwd voor de nadelige gevolgen van de deeleconomie.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.